

Н. В. Родіна

к. психол. н., доцент кафедри загальної та соціальної психології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА АБІТУРІЄНТІВ, ЯКІ ВСТУПАЮТЬ ДО ВНЗ

За допомогою анкетування досліджувалось соціальне середовище, у якому знаходяться абітурієнти, що вступають до ВНЗ. Було виявлено вісім компонент. Дві з них: «Сімейні традиції в отриманні вищої освіти» та «Багатодітність батьківської сім'ї» — описували середовище, де відбувався розвиток досліджених. Останні шість: «Життєвий досвід», «Вплив гендеру й місця проживання», «Ступінь ризику не виправдати сподівань», «Батьківський вплив», «Когнітивний аспект інтересу до спеціальності», «Емоційний аспект інтересу до спеціальності», — давали характеристику актуальним вимогам соціуму до досліджених.

Ключові слова: соціальне середовище, категоріальний аналіз головних компонент, системний підхід, копінг.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Вивчення стресу і його подолання неможливо без аналізу соціального середовища, в якому знаходиться особистість, що долає стрес. Аналізуючи копінг-поведінку з позицій психодинамічного підходу, ми спираємось на постулати про те, що підсвідоме життя онто- і філогенетично передує свідомому, а виникнення свідомого життя пов'язано з впливом зовнішнього середовища і відбувається поступово [2]. Вплив несвідомого на свідомий рівень психіки модерується різними вимогами соціального середовища. Згідно психоаналітично орієнтованій теорії об'єктних відносин [7], соціальне середовище, у якому відбувається розвиток індивіда, впливає на формування його актуальних несвідомих тенденцій.

Залучення подань про функціональні системи до дослідження психічної діяльності людини і її порушень дозволяє об'єднати окремі факти й включувати загальні закономірності. Копінг-поведінку можна представити як результат діяльності цілісної самокерованої системи, активність якої забезпечується не просто сукупністю окремих компонент (підсистем), а їхньою взаємодією й «сприянням», що породжує нові інтегративні якості, не властивим окремим підсистемам, що утворюються [1]. В нашій попередній роботі [4] запропонована концепція, що описує особистість як систему, у якій стресовий вплив формує копінг-поведінку, який опосередковується підсистемами несвідомого й свідомого рівнів. При цьому вимоги соціального середовища є передумовою формування підсистеми несвідомого рівня й модерують її вплив на підсистеми свідомого рівня.

Тобто є актуальним проведення дослідження, у результаті якого соціальне середовище, в якому перебували чи перебувають абітурієнти, буде

описане як підсистема у складі системи взаємодії між особистістю й стресором, в результаті якого формується копінг-поведінка. Таким чином, **основною метою статті є виявлення основних компонент соціального середовища абітурієнтів, що вступають до ВНЗ.** Безпосередньо з метою статті пов'язані завдання вивчення взаємозв'язків між цими компонентами.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Підсистему «Соціального середовища» доцільно розглядати як сукупність взаємозв'язаних параметрів, де одні мають детермінуючий вплив (на характеристики несвідомого рівня), а інші — модеруючий вплив (на залежність характеристики свідомого рівня від характеристик несвідомого рівня). Звідси за змістом виділяються дві групи параметрів:

1) що характеризують середовище, де відбувався розвиток досліджених;

2) що характеризують актуальні вимоги соціуму до досліджених.

Для абітурієнтів слід визначити параметри двох зазначених груп:

1) місце народження, порядок народження, кількість братів і сестер, навчання в спеціалізованих класах, наявність вищої освіти у батька й матері (останній параметр свідчить про роль родинних стереотипів у визначенні життєвих орієнтацій досліджених);

2) вік досліджуваного, стать; місце проживання; особи, що проживають спільно з дослідженим; досвід праці повний робочий день; наявність спроб вступу до вищого навчального закладу у минулому; навчання на підготовчому відділенні; оплата за майбутнє навчання; вибрана спеціальність; суб'єктивна значущість вступу до ВНЗ; сприйняття близькими невдачі під час вступу; самоставлення в разі невдачі під час вступу; наявність досвіду такого хвилювання, як перед вступом; причина вибору спеціальності.

Для вивчення впливу соціального середовища використовувалась спеціально створена анкета, що містила питання, направлені на виявлення цих параметрів. Слід пояснити, що включення ряду соціально-демографічних характеристик до групи параметрів, які характеризують актуальні вимоги соціуму до досліджених, ґрунтується на такій думці: очікування суспільства від конкретного індивіда засновані на стереотипних уявленнях його членів. Ці стереотипні уявлення про індивідів залежать від того, якого вони є віку, статі [8] тощо. Наприклад, особи відповідного віку, родинного статусу [5] й статі сприймаються як компетентніші — отож, вимоги соціуму щодо прояву їхньої компетентності є вищими.

Оскільки згадані змінні вимірювалися у шкалах різного рівня: інтервальної, порядкової, номінальної, — взаємини між ними досліджувалися за допомогою категоріального (нелінійного) методу головних компонент. Ця процедура є аналогом звичайного (лінійного) методу головних компонент і застосовується для аналізу змінних, виміряних в шкалах будь-якого рівня [6]. Категоріальний метод головних компонент не робить припущень щодо характеру розподілу змінних, а також згідно обраному рівню шкалювання аналізує відстані між сусідніми значеннями шкали і дає можливість здійснити нелінійне перетворення даних, яке відповідає конкретному факторному рішенню. Категоріальний метод головних компонент дозволяє як

із графічної, так і зі змістовної точки зору розташувати змінні в просторі меншої розмірності з найменшими втратами.

Проаналізуємо спочатку підвибірку абітурієнтів та особливості соціального середовища, де відбувався їхній розвиток. Кількість головних компонент, що дорівнює двом, була обрана за критерієм Кайзера, згідно якому власне число має бути більше одиниці. Долі поясненої дисперсії для кожної змінної в моделі для першої і другої розмірності склали 31,948 % і 25,140 %. Взагалі модель, що графічно подається на рисунку 1, пояснювала 57,088 % вихідної матриці даних. Підсумковий коефіцієнт α Кронбаха, використаний для оцінки внутрішньої несуперечності моделі, дорівнював 0,850 при нижній межі 0,600. Перша розмірність досить добре пояснювала дисперсію значень всіх вивчених параметрів соціального середовища, що впливають на розвиток абітурієнта, тоді як друга практично не давала інформації про розподіл категорій таких показників, як «Місце народження» і «Профільні класи».

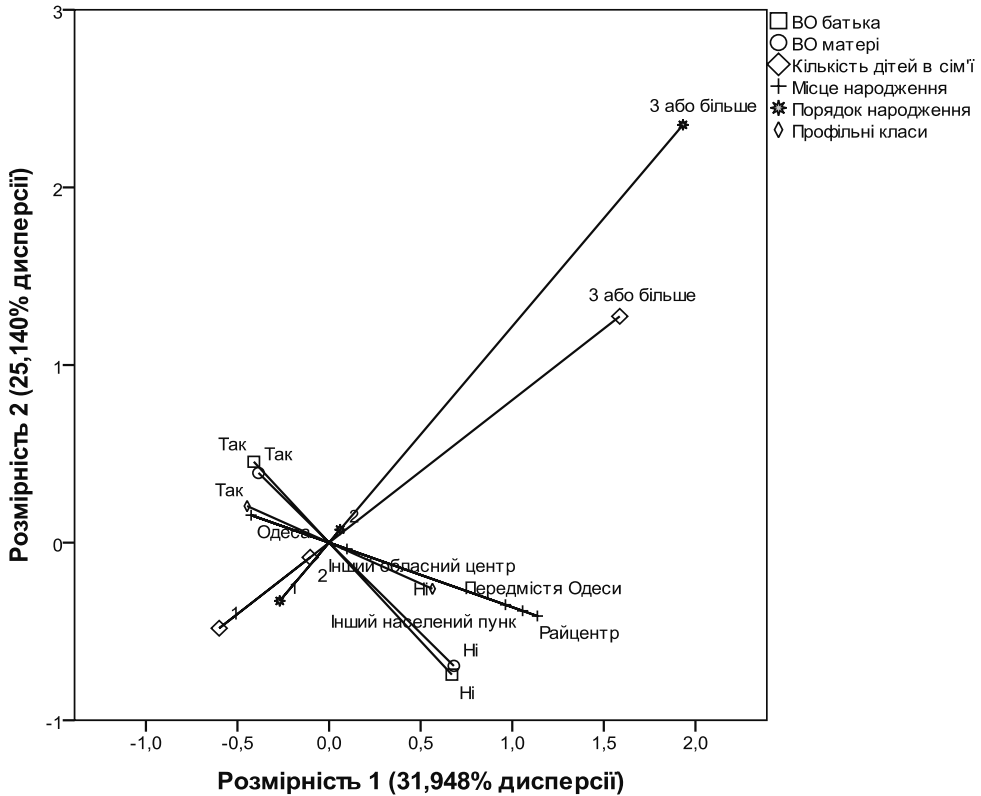

Рис. 1. Двомірне графічне зображення взаємин між параметрами середовища, де відбувався розвиток абітурієнтів

Для опису даних, одержаних в процесі зниження розмірності, використовувалися компонентні навантаження. Нерідко навантаження, отримані в результаті категоріального методу головних компонент, не зовсім зручно

інтерпретувати. (Наприклад, перша розмірність може, як правило, пояснювати дисперсію переважної кількості змінних.) Для зручності інтерпретації використовувалося обертання осей, що забезпечує краще визначення компонент стосовно взаємозв'язаних з ними змінних. З точки зору статистики обертання збільшує високі факторні навантаження і зменшує низькі [3]. Матриці компонентних навантажень до і після обертання осей подано в таблиці 1. Як метод обертання була вибрана косокутна процедура прямий облімін, яка виконувалася так, щоб нові осі максимально проходили через скупчення змінних. (Для даних після обертання наводиться матриця паттернів.)

Таблиця 1

**Компонентні навантаження для параметрів середовища,
де відбувався розвиток абітурієнтів**

Параметри	До обертання		Після обертання	
	Компонента		Компонента	
	1	2	1	2
Місце народження	0,548	-0,199	0,535	0,167
Профільні класи	0,503	-0,231	0,525	0,114
Кількість дітей в сім'ї	0,709	0,569	0,104	0,888
Порядок народження	0,569	0,693	-0,084	0,905
ВО батька	0,525	-0,582	0,791	-0,158
ВО матері	0,512	-0,522	0,739	-0,117

Примітка: жирним шрифтом виділено максимальні за абсолютним значенням компонентні навантаження змінних.

Після обертання для кожного з досліджених за методом Андерсона–Рубіна були розраховані компонентні ваги, які потім були збережені у вигляді інтервальних змінних. Кожна змінна отримала відповідну назву, виходячи зі структури компонентних навантажень. До першої компоненти ввійшли показники «Місце народження», «Профільні класи» «ВО батька» і «ВО матері». Аналізуючи графічне зображення взаємин між середовищними параметрами, можна зробити висновок, що ті абітурієнти, які народилися в Одесі, частіше ходили в спеціалізовані класи, а їхні батьки мали вищу освіту. І навпаки — що стосується осіб з райцентрів, передмість Одеси та інших населених пунктів (окрім обласних центрів), то їхні батьки переважно не мали вищої освіти, а самі абітурієнти не навчалися в профільних класах. Певно, урбанізованим жителям легко здобувати вищу освіту, оскільки в Україні основна маса вищих навчальних закладів знаходиться в обласних центрах; отож, спираючись на власний досвід, вони орієнтують своїх дітей на здобування вищої освіти, у тому числі відправляючи їх вчитися у спеціалізовані школи і класи. Є характерною і паралельна тенденція — жителі передмість, райцентрів та інших населених пунктів, відучившись в обласному центрі, не повертаються назад — звідси переважна більшість осіб із вищою освітою перебуває в обласних центрах. Отже, перша змінна, побудована на підставі проаналізованої компоненти, отримала назву «Відсутність родинних традицій у здобутті ВО». Інверту-

вавши для зручності інтерпретації її значення, ми отримуємо нову змінну з протилежною назвою: «Родинні традиції у здобутті ВО».

До другої компоненти ввійшли «Кількість дітей в сім'ї» і «Порядок народження», а змінна, що її відбиває, отримала назву «Багатодітність батьківської сім'ї». Описані змінні були досить слабо зв'язані одна з одною, коефіцієнт парної кореляції між ними, що розраховується за Пірсоном, склав $r = -0,144$. Проте на даній вибірці коефіцієнт був статистично значимим ($p < 0,05$). Таким чином, якщо батьки абітурієнтів мають вищу освіту й мешкають в обласних центрах, то у них слід чекати меншого числа дітей порівняльно до батьків абітурієнтів з інших населених пунктів і до тих, хто має нижчий рівень освіти.

Проаналізуємо взаємини між параметрами, що характеризують актуальні вимоги соціуму до абітурієнтів. До категоріального аналізу головних компонент було включено всі обрані для даної вибірки параметри, за винятком суб'єктивної значущості вступу до ВНЗ, де категорія відповідей «Дуже важливо» переважала у більшого числа респондентів. Також окремо аналізувалися причини вибору спеціальності та спеціальність, обрана респондентами.

Згідно критерію Кайзера, кількість обраних розмірностей дорівнювала трьом, причому перша з них пояснювала 26,223 % дисперсії, друга — 13,025 %, а третя — 11,653 %. Сумарно тривимірна модель пояснювала 50,901 % дисперсії. Рисунок 2 має за мету графічне зображення результатів в просторі першої і другої розмірностей.

Розрахований для тривимірного рішення коефіцієнт α Кронбаха дорівнював 0,850 і свідчив про внутрішню несуперечність моделі. Аналізуючи матриці компонентних навантажень для параметрів актуальних вимог середовища до абітурієнтів до і після косокутного обертання осей (таблиця 2), необхідно відзначити, що всі вивчені параметри однозначно були віднесені до тієї або іншої компоненти, за винятком показника «Досвід такого хвилювання, як перед вступом», який виявив практично однакові за модулем навантаження на другу і третю компоненти.

Виходячи з наведених даних, можна проінтерпретувати психологічний зміст трьох виділених компонент і дати назви сформованим на їхній підставі новим інтегральним змінним. До першої компоненти ввійшли показники «Вік», «Досвід праці на протязі повного робочого дня», «Спроби вступу до ВНЗ в минулому», «Оплата за навчання». Отже, чим старші за віком були абітурієнти, тим частіше вони мали досвід трудової зайнятості на протязі повного робочого дня, мали більше спроб вступу до вищого навчального закладу в минулому і з більшою готовністю вступали на контрактну форму навчання. Відповідна компоненті змінна отримала назву «Життєвий досвід».

Другу компоненту сформувавши показники «Стать», «Місце проживання», «Навчання на підготовчому відділенні». Графіки показують, що з райцентрів до Одеси приїжджають поступати частіше абітурієнти чоловічої статі. Одесити і мешканці райцентрів більш схильні до навчання на підготовчих курсах. Безсумнівно, можливість відвідувати підготовчі курси

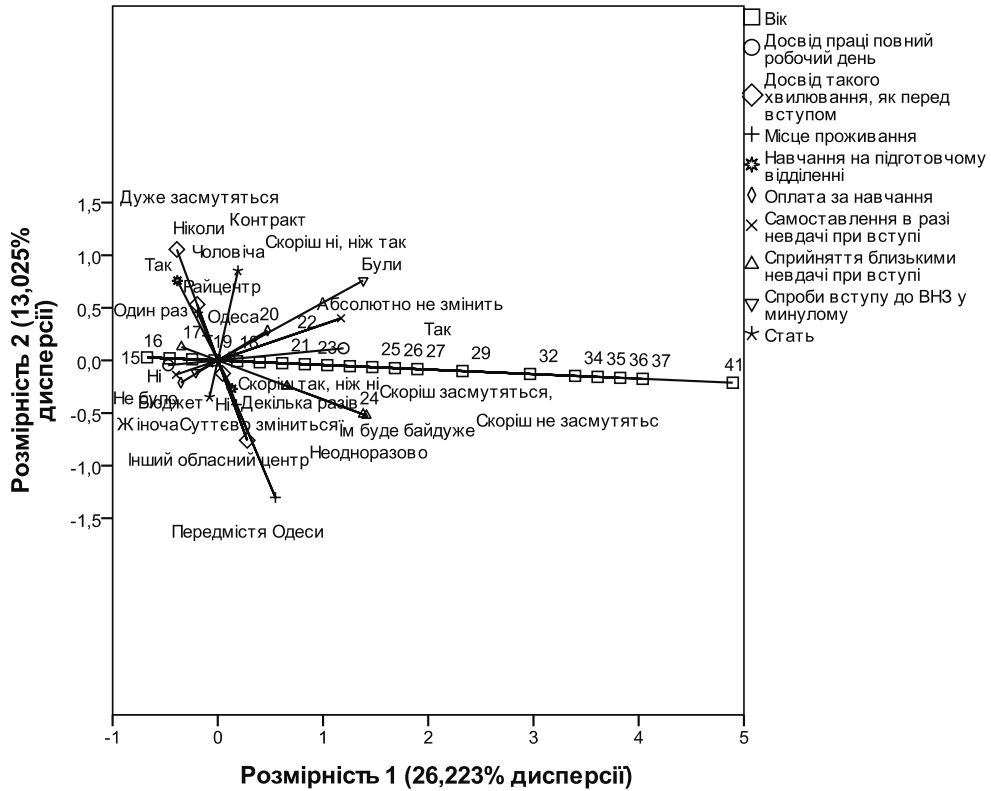

Рис. 2. Графічне зображення взаємин між параметрами актуальних вимог середовища до абітурієнтів (розмірності 1 і 2)

пов'язана з місцем проживання абітурієнтів. Взаємозв'язок статі й місця проживання респондентів викликаний, мабуть, тим, що підвибірка була недостатньо збалансована за вказаними параметрами. Таким чином, інтегральна змінна отримала назву «Вплив статі й місця проживання». Також слід зауважити, що абітурієнти чоловічої статі й ті, хто вчився на підготовчих курсах, частіше відзначають, що ніколи в житті не зазнавали такого хвилювання, як на вступному іспиті. Тобто вони цю ситуацію суб'єктивно переживають як більш стресову.

До складу третьої компоненти увійшли показники «Сприйняття близькими невдачі при вступі», «Самоставлення в разі невдачі при вступі» і «Досвід такого хвилювання, як перед вступом». Взаємозв'язки між ними характеризувалися такими закономірностями. На одному полюсі сформованої на підставі третьої компоненти інтегральної змінної «Міра ризику не виправдати сподівань» знаходилися абітурієнти, чие ставлення до самих себе і ставлення до них референтної групи піддалося б істотній зміні в разі якщо вони не поступають до вищого навчального закладу. На іншому — досліджені, в яких власна реакція і реакція значимих осіб щодо

Таблиця 2

Компонентні навантаження для параметрів актуальних вимог середовища до абітурієнтів

Параметри	До обертання			Після обертання		
	Компонента			Компонента		
	1	2	3	1	2	3
Стать	-0,122	-0,543	-0,245	-0,133	-0,507	-0,080
Вік	0,760	-0,033	-0,283	0,706	-0,266	0,167
Місце проживання	0,177	-0,422	-0,285	0,135	-0,544	-0,064
Досвід праці на протязі повного робочого дня	-0,748	-0,072	0,087	-0,659	0,113	-0,250
Спроби вступу до ВНЗ в минулому	0,531	0,292	-0,198	0,632	0,158	0,010
Навчання на підготовчому відділенні	0,228	-0,451	-0,084	0,097	-0,534	0,066
Оплата за навчання	-0,407	-0,245	0,513	-0,651	0,003	0,182
Сприйняття близькими невдачі при вступі	-0,564	0,209	-0,510	-0,076	0,044	-0,786
Самоставлення в разі невдачі при вступі	-0,487	-0,166	-0,629	-0,086	-0,369	-0,736
Досвід такого хвилювання, як перед вступом	-0,223	0,605	-0,180	0,143	0,428	-0,481

Примітка: жирним шрифтом виділені максимальні за абсолютним значенням компонентні навантаження змінних.

аналогічного результату була б близька до байдужості. Для перших з них ситуація вступу до ВНЗ переважно сприймалася як унікальний за ступенем своєї вираженості стрес, для других — як подія, що за своїм стресовим навантаженням траплялася неодноразово.

Оскільки обертання було косокутним, три інтегральні змінні, що були сформовані, знаходилися в кореляційних взаєминах одна з одною. Розглянемо їхні взаємозв'язки, враховуючи, що інверсії знаку зазнали друга і третя з них. Змінна «Життєвий досвід» позитивно корелювала зі впливом статі й місця проживання ($r = 0,024$, $p = 0,690$) і негативно — з мірою ризику не виправдати сподівань ($r = 0,167$, $p = 0,005$). Інтерпретуючи останній взаємозв'язок, оскільки він був статистично значимим, треба відзначити, що із зростанням життєвого досвіду в абітурієнтів формується більш виражене ставлення до невдач. Вплив статі й місця проживання негативно і статистично незначимо корелював із мірою ризику не виправдати сподівань ($r = -0,079$, $p = 0,191$).

При компонентному аналізі взаємин між причинами вибору спеціальності і спеціальністю, що обиралася респондентами, було виділено три компоненти. Рисунок 3 графічно ілюструє це трикомпонентне рішення.

Виділені три компоненти в сумі описують 39,013 % дисперсії всіх змінних при несуперечності моделі ($\alpha = 0,844$). Таблиця 3 дозволяє проінтерпретувати матрицю компонентних навантажень для показників причин вибору спеціальності абітурієнтами і вибраною ними спеціальністю. Якщо показник «Потрібні відповідні зв'язки в даній сфері» не був віднесений ні

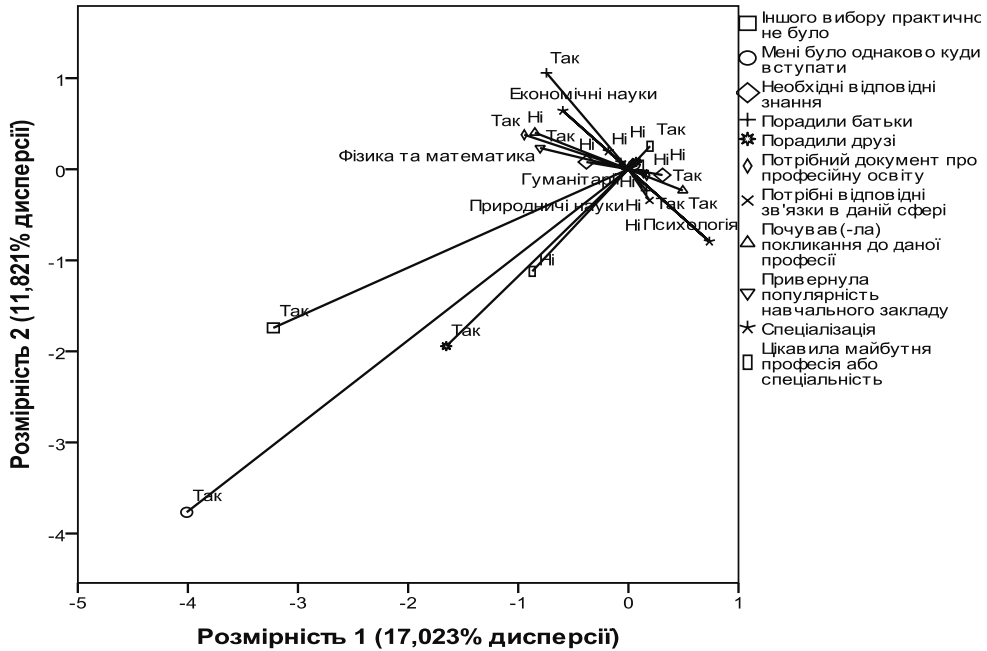

Рис. 3. Графічне зображення взаємин між вибраною спеціальністю і причинами її вибору

до однієї з компонент через відсутність виражених компонентних навантажень, то параметри вибраної спеціальності й необхідності нових знань характеризувалися практично однаковими за модулем навантаженнями на дві категоріальні компоненти.

Отже, перша компонента поєднувала в собі такі параметри вибраної спеціальності: орієнтації на поради батьків при виборі спеціальності та усвідомлення абітурієнтами потреби в здобутті нових знань. При цьому ті абітурієнти, хто поступав на економічні і фізико-математичні спеціальності, керувалися переважно порадами батьків і не відчували потреби в здобутті нових знань. Ті ж, хто поступав на відділення психології та природничонаукові факультети, навпаки, орієнтувалися на здобуття нових знань і менш були схильні до батьківського впливу в цьому питанні. Компонентні ваги були збережені як змінна, що отримала назву «Батьківський вплив».

Друга компонента отримала назву «Когнітивний аспект інтересу до спеціальності». До її складу увійшли такі показники вибору спеціальності: «Цікавила майбутня професія або спеціальність», «Порадили друзі», «Необхідні відповідні знання», «Іншого вибору практично не було», «Мені було байдуже, куди вступати». Абітурієнти, які не цікавилися майбутньою професією, ґрунтувалися в своєму виборі на порадах друзів або байдуже ставилися до свого вибору. При цьому у них найчастіше була відсутня необхідність у відповідних знаннях.

Таблиця 3

Компонентні навантаження для параметрів причин вибору спеціальності абітурієнтами і вибраної ними спеціальності

Параметри	До обертання			Після обертання		
	Компонента			Компонента		
	1	2	3	1	2	3
Спеціалізація	-0,424	0,457	0,087	0,431	0,084	-0,398
Цікавила майбутня професія або спеціальність	0,414	0,532	-0,172	0,277	0,610	0,222
Почував(-ла) покликання до даної професії	0,648	-0,306	-0,159	-0,385	0,151	0,533
Порадили батьки	-0,350	0,497	-0,614	0,872	-0,018	0,212
Порадили друзі	-0,340	-0,399	-0,127	-0,039	-0,539	0,021
Привабила популярність навчального закладу	-0,332	0,096	0,354	-0,036	-0,044	-0,509
Потрібний документ про професійну освіту	-0,397	0,159	0,606	-0,118	0,021	-0,754
Потрібні відповідні зв'язки в даній сфері	0,052	-0,093	0,044	-0,090	-0,033	0,042
Необхідні відповідні знання	0,344	-0,071	0,291	-0,366	0,336	-0,029
Іншого вибору практично не було	-0,515	-0,278	-0,215	0,176	-0,587	-0,021
Мені було байдуже, куди поступати	-0,451	-0,423	-0,218	0,059	-0,654	0,056

Примітка: жирним шрифтом виділені максимальні за абсолютним значенням компонентні навантаження змінних.

Максимальними навантаженнями на третю компоненту було характеризовано показники покликання до професії, необхідність документа про вищу освіту, популярність навчального закладу. Абітурієнти, що відчували своє покликання, частіше обирали своєю спеціальністю психологію і природничі науки, вони рідше орієнтувалися на чинник популярності навчального закладу і необхідність документального підтвердження рівня своєї освіти. Тим же абітурієнтам, що поступають на економічні спеціальності, властиві протилежні тенденції. Третю інтегральну змінну було названо «Емоційний аспект інтересу до спеціальності».

Аналіз взаємозв'язків між трьома інтегральними змінними, що характеризують вибір спеціальності абітурієнтами, показав наявність статистично значимого взаємозв'язку між батьківським впливом та емоційним аспектом інтересу до спеціальності ($r = -0,153$, $p = 0,006$). Отже, чим більше досліджені абітурієнти прислухаються до думки і порад батьків щодо вибору спеціальності, тим рідше вони здатні відчутти в собі емоційно забарвлений потяг до якої-небудь професії. Інакше кажучи, активний вплив батьків на ухвалення рішення про професійне самовизначення абітурієнтів може спричинити в останніх дезорієнтацію відчуттів щодо майбутньої професії. Два інші кореляційні взаємозв'язки між батьківським впливом і когнітивним аспектом інтересу до спеціальності, а також між когнітивним і емоційним аспектами інтересу до спеціальності, були статистично незначимими (відповідно $r = -0,050$, $p = 0,369$ і $r = 0,070$, $p = 0,213$).

Аналіз соціального середовища як підсистеми стосовно підвибірки абітурієнтів буде неповним без аналізу нерозглянутих вище взаємозв'язків між інтегральними змінними. Зупинимось лише на статистично значимих кореляціях. Життєвий досвід абітурієнта, що складає вступні іспити до ВНЗ, негативно корелював з наявністю родинних традицій у здобуванні вищої освіти ($r = -0,297$, $p = 0,000$). Певна річ, чим більш наявні такі традиції в сім'ї абітурієнта, тим раніше він намагається поступити до ВНЗ і, відповідно, тим менший його життєвий досвід при складанні вступних іспитів.

Вважаємо, що дві вказані змінні відбивали соціально-психологічні конструкти, багато в чому антагоністичні один одному. Якщо родинні традиції у здобуванні вищої освіти позитивно корелювали з показниками «Ступінь ризику не виправдати сподівань» і «Батьківський вплив» (відповідно $r = 0,157$, $p = 0,009$ і $r = 0,164$, $p = 0,003$), то життєвий досвід з даними показниками корелював негативно (відповідно $r = -0,167$, $p = 0,005$ і $r = -0,233$, $p = 0,000$). Отже, абітурієнти, чиї батьки мають вищу освіту, зазнають більш вираженого впливу з їхнього боку щодо вибору майбутньої професії або спеціальності. Як наслідок, такі абітурієнти частіше побоюються не виправдати власні й батьківські очікування. Проте життєвий досвід абітурієнтів сприяє тому, що описана тенденція нівелюється — вони менше схильні до батьківського впливу при професійному самовизначенні і рідше переживають, що не виправдають покладені на них сподівання.

Для інтегрального параметра міри ризику не виправдати сподівань було виявлено позитивні кореляції із змінними «Батьківський вплив» ($r = 0,024$, $p = 0,690$), «Когнітивний аспект інтересу до спеціальності» ($r = 0,024$, $p = 0,690$) і «Емоційний аспект інтересу до спеціальності» ($r = 0,024$, $p = 0,690$). Таким чином, абітурієнти, що орієнтовані на думку батьків при виборі спеціальності та мають відчутний інтерес до спеціальності, суб'єктивно гостріше переживатимуть невдачу під час вступу до вищого навчального закладу. Це може стосуватися й до ближнього оточення таких абітурієнтів.

Взагалі всі описані в даному підрозділі кореляційні взаємозв'язки були досить слабкими, що дозволяє розглядати інтегральні змінні як характеристики, що відбивають хоч і близькі, але різні за своїм змістом соціально-психологічні конструкти.

Висновки. Отже, для подальшого аналізу особливостей впливу соціального середовища в системній моделі формування копінг-поведінки абітурієнтів в кризовій ситуації вступу до вищого навчального закладу нами було виявлено вісім інтегральних компонент. Дві з них — «Сімейні традиції в отриманні вищої освіти» та «Багатодітність батьківської сім'ї» — описували середовище, де відбувався розвиток досліджених. Останні шість — «Життєвий досвід», «Вплив гендеру й місця проживання», «Ступінь ризику не виправдати сподівань», «Батьківський вплив», «Когнітивний аспект інтересу до спеціальності», «Емоційний аспект інтересу до спеціальності» — давали характеристику актуальним вимогам соціуму до досліджених.

Література

1. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем / П. К. Анохин. — М., 1975. — 447 с.
2. Бассин Ф. В. Проблема бессознательного / Ф. Б. Бассин. — М.: Медицина, 1968. — 467 с.
3. Митина О. В. Факторный анализ для психологов / О. В. Митина, И. Б. Михайловская // М.: Учебно-методический коллектор «Психология», 2001. — 169 с.
4. Родина Н. В. Системне моделювання копінг-поведінки, що реалізується в парадигмі психодинамічного підходу. Концепція дослідження. [Електронний ресурс] : Тези доповіді на Першому всеукраїнському конгресі із соціальної психології (УКСП-2010) «Соціально-психологічна наука третього тисячоліття: досвід, виклики, перспективи», м. Київ, 18–20 жовтня 2010 року. — Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/podiy_14_s_17.htm
5. Jackson L. A. Perceptions of multiple role participants / L. A. Jackson, L. A. Sullivan // Social Psychology Quarterly. — 1990. — № 53. — С. 274–282.
6. Lagona F. A nonlinear principal component analysis of the relationship between budget rules and fiscal performance in the European Union / F. Lagona F., F. Padovano // Public Choice. — 2007. — № 130. — P. 401–436.
7. Mahler M. S. The psychological birth of the human infant / M. S. Mahler, F. Pine, A. Bergman. — New York: Basic Books. Main, T. F., 1975. — 345 p.
8. Vieira L. F. Competência profissional percebida: um estudo com estudantes de Educação Física em formação inicial / L. F. Vieira, J. L. Vieira, R. Fernandes // Revista da Educação Física. 2006. — № 17 (1). — P. 95–105.

Н. В. Родина

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ОСНОВНЫЕ КОМПОНЕНТЫ СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЫ АБИТУРИЕНТОВ, ПОСТУПАЮЩИХ В ВУЗ

Резюме

При помощи анкетирования исследовалась социальная среда, в которой находятся абитуриенты, поступающие в вуз. Было выявлено восемь основных компонент. Две из них — «Семейные традиции в получении высшего образования» и «Многодетность родительской семьи» — описывали среду, в которой происходило развитие испытуемых. Остальные шесть — «Жизненный опыт», «Влияние гендера и места проживания», «Степень риска не оправдать ожидания», «Родительское влияние», «Когнитивный аспект интереса к специальности», «Эмоциональный аспект интереса к специальности» — давали характеристику актуальным требованиям социума к испытуемым.

Ключевые слова: социальная среда, абитуриенты, категориальный анализ главных компонент, системный подход, копинг.

Natalia V. Rodina

I. I. Mechnikov Odessa National University

PRINCIPAL COMPONENTS ANALYSIS OF UNIVERSITY ENTRANTS' SOCIAL ENVIRONMENT

Summary

The social environment of university entrants was researched by questionnaire survey. Eight principal components were determined. Two of them: «Family traditions of higher education» and «Size of parents' family» — described the environment where early development of entrants had been going on. The last six: «Life experience» «Influence of gender and location», «Risk rate of failing to come up to expectations», «Parents' influence», «Cognitive aspect of interest in future profession», «Cognitive aspect of interest in future profession» — characterized actual social demands to them.

Key words: social environment, categorical principal components analysis, systems analysis, coping behavior.